

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

© 2017 СОКОЛЕНКО Л. Ф.

УДК 631.16:336.22

Соколенко Л. Ф. Зарубіжний досвід оподаткування аграрного сектора економіки

Мета статті полягає в оцінці системи оподаткування аграрного сектора економіки в країнах світу та Україні, а також у виявленні загальних тенденцій і напрямів розвитку системи оподаткування аграрних товаровиробників шляхом вивчення зарубіжного досвіду. Дано оцінку системі оподаткування аграрного сектора економіки в країнах світу та Україні, виявлено загальні тенденції та напрямки розвитку системи оподаткування аграрних товаровиробників з позиції адаптації світового досвіду до українських умов господарювання.

Ключові слова: система оподаткування, сільськогосподарські товаровиробники, зарубіжний досвід, податкові пільги, стимулююча функція.

Табл.: 2. Бібл.: 14.

Соколенко Людмила Федорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Сумський національний аграрний університет (вул. Кондратьєва, 160, Суми, 40021, Україна)

E-mail: sokol1207@ukr.net

УДК 631.16:336.22

Соколенко Л. Ф. Зарубежный опыт налогообложения аграрного сектора экономики

Цель статьи заключается в оценке системы налогообложения аграрного сектора экономики в странах мира и Украины, а также в выявлении общих тенденций и направлений развития системы налогообложения аграрных товаропроизводителей путем изучения зарубежного опыта. Дана оценка системе налогообложения аграрного сектора экономики в странах мира и Украине, выявлены общие тенденции и направления развития системы налогообложения аграрных товаропроизводителей с позиции адаптации мирового опыта к украинским условиям хозяйствования.

Ключевые слова: система налогообложения, сельскохозяйственные товаропроизводители, зарубежный опыт, налоговые льготы, стимулирующая функция.

Табл.: 2. Библ.: 14.

Соколенко Людмила Федоровна – кандидат экономических наук, доцент кафедры финансов, Сумской национальной аграрной университет (ул. Кондратьева, 160, Сумы, 40021, Украина)

E-mail: sokol1207@ukr.net

UDC 631.16:336.22

Sokolenko L. F. The Foreign Experience of Taxation of the Agrarian Sector of Economy

The article is aimed at assessing the taxation system of the agrarian sector of economy in the world countries and in Ukraine, as well as identifying common tendencies and directions of development of the system for taxation of the agricultural producers by studying the foreign experience. An estimation of the taxation system of the agrarian sector of economy in the world countries and in Ukraine has been provided, common tendencies and directions of development of the system for taxation of the agricultural producers have been identified from the standpoint of adaptation of the global experience to the Ukrainian conditions of economy management.

Keywords: taxation system, agricultural producers, foreign experience, tax rebates, catalytic function.

Tbl.: 2. Bibl.: 14.

Sokolenko Liudmyla F. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Sumy National Agrarian University (160 Kondratieva Str., Sumy, 40021, Ukraine)

E-mail: sokol1207@ukr.net

Аграрний сектор економіки на відміну від інших галузей найбільш відчуває на собі вплив з боку держави, оскільки спрямований на вирішення стратегічних державних питань із задоволення постійно зростаючих потреб населення в продуктах харчування, а промисловості – у сировині для виробництва продовольчих і промислових товарів широкого вжитку та забезпечення продовольчої безпеки країни в цілому. Цей вплив проявляється не тільки у прямій державній фінансовій підтримці сільськогосподарських товаровиробників, але й в особливих умовах оподаткування. На жаль, сучасна система оподаткування вітчизняних аграріїв, незважаючи на її тривале реформування, не є досконалою та ефективною. Необхідно визначити, що нестабільність, складність і неоднозначність вітчизняного податкового законодавства, її максимально виражений фіскальний характер стримують інвестиційно-інноваційну активність сільськогосподарських товаровиробників, що має негативний вплив на соціально-економічний розвиток аграрного виробництва і села в цілому. Дані обставини зумовлюють актуальність вивчення зарубіжного досвіду оподаткування аграрного сектора економіки з метою розробки заходів, спрямо-

ваних на вдосконалення вітчизняної системи оподаткування, підвищення її стимулюючої функції.

Дослідження теоретичних, методологічних і практичних аспектів оподаткування, у тому числі й сільськогосподарства, здійснювалося багатьма науковцями, серед яких П. Гайдуцький, М. Дем'яненко, П. Саблук, П. Лайко, О. Кендюхов, О. Соскін, І. Безпалько. Заслужують на увагу наукові праці Л. Білої, А. Максименко, С. Козьменко, А. Тулуш, М. Трубіна – у частині вивчення світового досвіду регулювання економічних процесів за допомогою податкового механізму.

Разом з тим, через швидкі зміни загальної економічної ситуації в країні та аграрній галузі зокрема, сучасна податкова система вимагає вдосконалення з метою спрямування її на шлях стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку аграрного підприємництва, що вимагає подальшого вивчення зарубіжного досвіду у вирішенні цього питання.

Мета статті полягає в оцінці системи оподаткування аграрного сектора економіки в країнах світу та Україні, виявленні загальних тенденцій і напрямів розвитку системи оподаткування аграрних товаровиробників шляхом вивчення зарубіжного досвіду з позиції його адаптації до українських умов господарювання.

Азові очікування на встановлення сталого законодавчого порядку в системі оподаткування аграрного сектора економіки України з прийняттям Податкового кодексу не виправдалися. Тобто новації, внесені в податкове законодавство, не зробили податкову систему більш прозорою та прогнозованою, не спростили адміністрування податків та не зменшили податкове навантаження на платників податків. З моменту прийняття Податкового кодексу кожного наступного року до нього вносяться численні зміни, спрямовані на вдосконалення системи оподаткування в Україні. Зрозуміло, що постійні зміни податкового законодавства негативно відображаються на функціонуванні будь-якої діяльності. Адаптивне ведення бізнесу можливе лише за умови стабільності та прогнозованості податкового законодавства, що забезпечує можливість податкового планування.

У рейтингу Tax Paying Rank (TPR), який дає оцінку податкових систем за станом податкового клімату економік в різних країнах світу, Україна у 2016 р. посідає 107 місце із 189 (табл. 1), а її податкова система вважається однією з найскладніших і найменш систематизованих [1, с. 53]. Рейтинг складається з урахуванням податкового навантаження у відсотках на підприємство, яке не користується податковими пільгами (52,2%), кількості платежів підприємства (5 шт.) і необхідної кількості часу для їх сплати (350 год.).

Порівнюючи економічний розвиток України, який характеризується величиною ВВП на душу населення, із розміром податкового навантаження, слід відмітити відсутність зв'язку між результатами господарювання та податковими зобов'язаннями. У 2016 р., за даними

МВФ, розмір ВВП на душу населення в Україні склав 1960 дол. США (у 2015 р. – 2005 дол. США), а податкове навантаження у 2016 р. – 52,2% (у 2015 р. – 52,9%) [3; 4].

Кендюхов О. В. визначає основні риси вітчизняної податкової системи та їх негативні наслідки на економічні процеси [5, с. 57]:

- ★ складність і трудомісткість податкового адміністрування обумовлює колосальну втрату суспільно корисного часу, призводить до уповільнення економічних процесів і, відповідно, гальмує економічне зростання;
- ★ запутаність і суперечливість податкової системи забезпечує стабільність корупційних схем у податковій сфері. ПДВ – найбільш корупційний податок, від податку на прибуток дуже легко ухилитися шляхом штучної мінімізації прибутку, спрощена система оподаткування малого бізнесу використовується великими компаніями для ухилення від сплати податків;
- ★ крайня складність, непрозорість і несправедливість податкової системи служить основою тінізації економіки, негативно впливає на інвестиційну привабливість країни.

До недоліків сучасної податкової системи України можна віднести її переважно фіскальний характер, і будь-які нові зміни до податкового законодавства також характеризуються фіскальною спрямованістю. Фіскальний характер системи оподаткування неспроможний створити сприятливі умови для активізації підприємницької діяльності, відповідно, гальмує економічний розвиток. «Українська система оподаткування має гіпертрофовану фіскально-карну функцію і

Таблиця 1

Ранжування економік світу за станом податкового клімату (TPR 2016)

Країна	Податкове навантаження, %	Кількість часу на сплату податків, год.	Кількість платежів, шт.	Місце в рейтингу
ОАЕ	15,3	12	4	1
Катар	11,3	41	4	1
Саудівська Аравія	15,0	64	3	3
Гонконг	22,8	74	3	4
Сінгапур	18,4	84	6	5
Канада	21,1	131	8	9
Великобританія	32,0	110	8	15
Росія	47,0	168	7	47
США	41,9	175	11	53
Польща	40,3	271	7	58
Білорусь	51,8	176	7	63
Німеччина	48,8	218	9	72
Молдова	40,2	186	21	78
Гана	32,7	224	33	106
Україна	52,2	350	5	107
Фіджі	31,1	195	39	108
Японія	51,3	330	14	121

Джерело: складено за [2].

погано виконує стимулюючу, розподільну та соціальну функції. Вона не стимулює підприємницьку діяльність і вільну конкуренцію, не сприяє розвитку економіки на інноваційно-інвестиційній основі, не забезпечує зростання добробуту та зниження рівня соціального розшарування населення. Вітчизняна система оподаткування ускладнена, заплутана й суперечлива», – зазначає О. І. Соскін [6].

З точки зору Безпалько І. Р., «характерною особливістю сучасного етапу розвитку вітчизняної системи оподаткування є численні конфлікти та протистояння між контролюючими органами у сфері оподаткування та платниками податків. Аналізуючи об'єктивні умови, що сприяють виникненню та загостренню таких конфліктних ситуацій, слід зауважити, що останні зумовлені цілим рядом причин, серед яких передусім слід виділити неврегульованість правових гарантій для учасників податкових відносин, відсутність прозорих і ефективних механізмів захисту прав платників податків, по відношенню до яких держава займає домінуюче становище, низький рівень податкової культури та відсутність податкової свідомості у вітчизняних платників податків» [7].

Не виключенням є система оподаткування аграрного бізнесу, особливостями і специфікою функціонування якого зумовлюється особливий підхід до оподаткування аграрного сектора економіки. *По-перше*, об'єктивно-технологічними умовами сільськогосподарського виробництва, до яких можна віднести сезонність, трудомісткість виробництва, високий рівень ризиків, урахування біологічних законів розвитку засобів та предметів виробництва (землі, рослин, тварин, птиці та інших живих організмів) тощо. Усе це зумовлює необхідність урахування в системі аграрного оподаткування відстрочки податкових платежів, податковий кредит, перенесення збитків на майбутні податкові періоди.

По-друге, особливостями функціонування аграрних ринків – диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, наявність значної кількості виробників, що реалізують свою продукцію, котра є стандартизованою або однорідною, соціальна функція та інші.

По-третє, впливом сільського господарства на розвиток сільських територій, підтриманням природоохоронних заходів, забезпеченням продовольчої безпеки і т. ін. Ці особливості зумовлюють використання тривалого звітного періоду і сплати податків у кінці року, пільговий режим оподаткування тощо.

Визначення найбільш ефективних форм і методів податкового регулювання аграрного виробництва з урахуванням його особливостей потребує дослідження зарубіжного досвіду оподаткування аграрного сектора з позиції його адаптації до українських умов господарювання в галузі АПК. На думку Білої Л. М.: «Досвід країн ЄС у формуванні податкової системи може сприяти внесенню необхідних коректив і доповнень у систему вітчизняного податного законодавства, водночас і позитивні надбання української податкової системи не можна ігнорувати в процесі вдосконалення системи оподаткування в Україні» [8, с. 656].

У всьому світі через особливості ведення сільськогосподарства держава фінансово підтримує аграрний сектор економіки, виділяючи на його розвиток щорічно значні суми грошових коштів з бюджету. Наприклад, за рахунок різних державних програм в ЄС компенсується 21% валової сільськогосподарської продукції, у США – 7%, Канаді – 11%, Росії – 12%. В Україні цей показник становить лише 1–1,5% [9].

У зв'язку з великим дефіцитом бюджетних коштів вітчизняна державна підтримка в останні роки відбувалася в основному через встановлення для аграріїв спеціального режиму оподаткування. В основному, це стосувалося сплати ПДВ, кошти з нарахування якого залишалися на рахунках сільськогосподарських суб'єктів господарювання і використовувалися ними для відшкодування податкового кредиту, задоволення власних потреб або на інвестиційні цілі, а також сплати фіксованого сільськогосподарського податку (заміненого у 2015 р. на єдиний податок четвертої групи). З бюджету виділялися кошти лише для підтримки галузі тваринництва – приблизно 50 млн грн у рік [9]. Однак у 2016 р. структура державної підтримки аграрної галузі була переглянута в бік зменшення преференцій зі сплати ПДВ і подальшого повного скасування і збільшення дотацій з бюджету.

Ульянченко Ю. О., досліджуючи тенденції розвитку світового аграрного ринку, зазначає, що «у багатьох країнах податкова система не орієнтована на стягнення ПДВ для сільськогосподарської продукції, і сільськогосподарські товари як такі практично не підлягають оподаткуванню: реалізується принцип, що податок на додану вартість має сплачуватися не на кожному етапі розподілу продукту, а на його кінцевій стадії, коли товар набуває остаточної споживчої вартості. Це економічно більш справедливо і одночасно є регулятором споживання» [10].

Система оподаткування аграрного бізнесу є одним із дієвих інструментів (непрямого впливу) фінансового регулювання аграрного сектора економіки будь-якої країни. Аналіз літературних джерел з питань оподаткування сільського господарства у світі показує, що для багатьох країн світу система оподаткування має спільні риси. *По-перше*, наявність податкових пільг. *По-друге*, поділ податків на державні (федеральні) та місцеві. *По-третє*, наявність гнучкого, мобільного податкового механізму, здатного швидко адаптуватися в умовах мінливого економічного середовища.

Але необхідно відмітити, що податкові системи багатьох країн склалися не одне століття під впливом політичних, соціально-економічних та інших умов. Відповідно, для кожної з них характерні певні особливості, які відрізняють їх за типом побудови та складовими податкової системи. Наприклад, місцеві податки визначаються великим різноманіттям і залежать від напрямків розвитку, цілей і завдань певного регіону, особливостей географічного розташування, стану місцевого бюджету; податкові ставки визначаються рівнем отримуваних доходів і використовуються в основному як інструменти стимулювання розвитку аграрної галузі.

Розвиток системи оподаткування в ринкових країнах йшов шляхом спрощення адміністрування, зменшення кількості податків, зниження ставок і збільшення бази оподаткування. В європейських країнах оподаткування сільськогосподарських товаровиробників диференційоване залежно від масштабів виробництва та організаційних форм ведення аграрного бізнесу. В аграрному секторі ЄС, на відміну від України, господарюють переважно сімейні ферми, кількість юридичних осіб, зайнятих в сільськогосподарському виробництві, є невеликою. Значною мірою цьому сприяє існуюча податкова система, яка через спеціальні податкові інструменти створює сприятливі умови для фермерської форми господарювання і, своєю чергою, – несприятливе середовище для ведення великого бізнесу в сільському господарстві [11].

В Україні, навпаки, існуюча система оподаткування сприяла формуванню великої групи підприємств-латифундистів (35,8%), які витіснили з ринку дрібних товаровиробників через їх неконкурентність як за собі-

вартістю виготовлення продукції, так і за обсягами виробництва [12].

У світі для великого аграрного бізнесу передбачаються традиційні податкові інструменти, до яких належить корпоративний податковий дохід, універсальний акциз, майнові та соціальні податки. Для малого бізнесу (в основному це фермерські господарства сімейного типу) широко застосовуються податкові пільги та спрощена система адміністрування податків (табл. 2).

Основною метою пільгового оподаткування дрібних сільськогосподарських товаровиробників є стимулювання інвестування фермерського капіталу в розвиток технологічних новацій.

Необхідно відзначити, що в інших країнах світу не всі сільськогосподарські товаровиробники можуть претендувати на податкові пільги. Наприклад, у Польщі «виділяють спеціальні галузі сільськогосподарського виробництва, на які не поширюється пільгове оподаткування і доходи від яких обкладаються податком на прибуток через те, що ці напрямки сільськогосподарського

Таблиця 2

Оподаткування сільськогосподарського виробництва в деяких країнах світу

Вид податків	Країна				
	Німеччина	Франція	Великобританія	США	Польща
Податок на доходи фізичних осіб	Від 14 до 47,5% за прогресивною ставкою	Від 10% до 39,6% за прогресивною ставкою	До 50%	Від 10% до 39,6% за прогресивною ставкою	Від 18% до 32%
Корпоративний податок	Від 15% до 30,2%	20,9%	30% (дохід більше 1,5 млн фунт.), в інших – 19%	Федеральний рівень – 15–35%, штат – від 5,5%	19%
Податок на майно	–	Загальна сума податку і прибуткового податку не повинна перевищувати 85% доходу	Не підлягає оподаткуванню сільськогосподарська земля	Від 1,6 до 3%	Розмір податку визначають гміни. Ставки (1–2 %)
Земельний податок	1,2% від кадастрової вартості землі	Оподатковується 50% вартості, звільнені споруди сільськогосподарського призначення	–	–	Сільськогосподарський податок, розмір залежить від якості землі
ПДВ	Стандартна ставка 19%, занижена – 7%	Стандартна ставка – 19,6%, занижена – 7%, 5,5%, 2,1%	Стандартна ставка – 23%, залежно від роду товарів і послуг – 8%, 5%, 0%	Податок з продаж від 4% до 9% залежно від штату	Стандартна ставка – 23%, залежно від роду товарів і послуг – 8%, 5%, 0%
Соціальні виплати	Пенсійний фонд – 9,3%, фонд страхування від захворювань – 6,9%, фонд зайнятості – 3,25%	40–50%	11% від зарплати, плюс 12,8% за кожного найманого працівника	Внески по безробіттю – 6,2%, у пенсійний фонд – у рівному розмірі робітник і роботодавець. Ставки встановлюються щорічно	Пенсійний фонд, по інвалідності – застраховані особи (1,5%), роботодавці (4,5%). Страхування на випадок хвороби – застраховані особи від нещасних випадків – роботодавці

виробництва не залежать від природно-кліматичних умов, сезонності та мають короткий період капіталообороту. До таких спеціальних галузей відносять завод з виробництва або зберігання продуктів тваринного та рослинного походження або розведення культури, включаючи виробництво насіння, розплідник, парникове вирощування овочів та фруктів, вирощування декоративних рослин, грибів і садових культур, розведення та виробництво племінного матеріалу тварин, птахів і комах, аквакультури» [12, с. 239].

Аналіз світового досвіду деяких країн світу показує впровадження диференційованого підходу до оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Тулуш Л. і Малініна Н. серед критеріїв диференціації «оподаткування доходів від сільськогосподарської діяльності виділяють: за обсягами валового доходу (обороту, виручки, прибутку); відповідно до правового статусу; за джерелами отриманого доходу; за територіальним розміщенням; за площею сільськогосподарських угідь (посівною площею); за кількістю працюючих; за обсягами реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва (при встановленні критерію переходу на спеціальну (спрощену) систему оподаткування)» [13].

Крім фіскальних цілей, аграрні податки, насамперед, повинні виконувати стимулюючі функції, зокрема стимулювати екологічну поведінку платників у напрямку зменшення навантаження на природні ресурси та забезпечення охорони природного середовища. Наприклад, в європейських країнах запроваджені екологічні податки акцизного типу на товари і послуги з високим рівнем екологічного ризику. Так, у Польщі введено плату за продукцію, яка не відповідає екологічним стандартам, у Латвії – плату за продукцію, яка шкодить довкіллю, у Німеччині – збір на продукти, виробництво або споживання яких забруднює довкілля, у вигляді надбавки до ціни [14].

Одним з принципових податків сільськогосподарських суб'єктів господарювання є земельний податок. Застосування цього виду податку передбачає не лише наповнення місцевих бюджетів, але й стимулюючу функцію, яка полягає у стимулюванні ефективного використання сільськогосподарських земель, вирівнювання соціально-економічних умов господарювання на землях різної якості. Пільги із земельного податку пов'язані з природоохоронною діяльністю. Наприклад, у Нідерландах для фермерів, що у процесі господарської діяльності здійснюють заходи, пов'язані з підвищенням родючості земель, застосовуються податкові пільги. У Німеччині при визначенні земельного податку вартість оцінка сільськогосподарських земель відбувається за так званою «виробничою можливістю», яка враховує чистий дохід із землі, якість ґрунту та інші природні й економічні параметри. У США і Канаді оцінка вартості землі відбувається не за ринковою вартістю, а за вартістю її реального використання, як наслідок, – значне зниження вартості землі, а значить, і бази оподаткування.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки. У багатьох країнах світу система оподаткування сільськогосподарських товаровиробників складається з різних видів податків, які входять до складу загальної системи оподаткування. Податкові пільги застосовуються в основному для малих фермерських господарств, а великі підприємства позбавлені доступу до них. Також широко використовується диференційований підхід до оподаткування суб'єктів господарювання. Зарубіжна система оподаткування поряд з фіскальною функцією виконує стимулюючу, спрямовану на розвиток аграрного сектора та охорони навколишнього середовища. Особливої уваги заслуговує стимулюючий ефект земельного податку, який має велике значення для збереження якості земельних ресурсів як невід'ємної складової агроекологічної системи та дотримання цільового використання сільськогосподарських земель. Ці питання потребують подальшого дослідження для розробки пропозицій з удосконалення системи оподаткування аграрного сектора України в напрямку підвищення її стимулюючого ефекту. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Максименко А. В. Податкові реформи та перспективи оподаткування: світова панорама. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць Тернопільського національного економічного університету. 2016. Том 24. № 1. С. 51–56.
2. Paying Taxes 2016: The global picture // World Bank Group and PwC. 2016. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes-2016/paying-taxes-2016.pdf>
3. Рейтинг стран – участниц Евро-2016 по ВВП на душу населения: Украина на последнем месте. *Сегодня.ua*. 2016. URL: http://sport.segodnya.ua/tournaments/euro_2016/ratings/rejting-stran-uchastnic-evro-2016-po-vvp-na-dushu-naseleniya-717139.html
4. Таблица стран мира 2016 год (территория, население, ВВП) // БлогGeoСайт. 2017. URL: <http://seosait.com/state-world-2016-territory-population-gdp/>
5. Кендюхов О. В. Радикальне спрощення податкової системи як стратегічний інструмент прискорення економічних процесів // Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 22 грудня 2015 р.). Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. С. 56–58.
6. Соскін О. І. Трансформація податкової системи в контексті формування сучасної економічної моделі України. *Економічний часопис-XXI*. 2010. № 3-4. С. 7–14.
7. Безпалько І. Р. Аналіз конкурентоспроможності податкової системи України в сучасних глобалізаційних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4381>
8. Біла Л. М. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського Союзу та України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. С. 656–661.
9. Данилишин Б. Нова державна підтримка агропромислового комплексу – шлях в нікуди. *LB.ua*. 7 квітня 2016 р. URL: https://lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html
10. Ульяновченко Ю. О. Державне регулювання аграрного ринку в країнах ЄС і США: досвід для України. *Державне*

будівництво. 2007. № 2. URL: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/5/05.pdf>

11. Value-Added Taxes in Central and Eastern European Countries. A Comparative Survey and Evaluation. OECD, European Union, 1998. 164 p.

12. Пилипчук В. П., Івасько І. М. Становлення та застосування прибуткового оподаткування у галузі сільського господарства в країнах ЄС. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5 (43). С. 237–242.

13. Тулуш Л., Малініна Н. Особливості формування системи прямого оподаткування аграрного сектору в розвинутих країнах. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2012. Вип. 1 (6). С. 124–134.

14. Козьменко С. М., Волковець Т. В. Особливості екологічного оподаткування в зарубіжних країнах. *Вісник СумДУ*. 2012. № 1. С. 11–18.

REFERENCES

Bezpalko, I. R. "Analiz konkurentospromozhnosti podatkovoi systemy Ukrainy v suchasnykh hlobalizatsiinykh umovakh" [Analysis of competitiveness of tax system of Ukraine in the modern globalization conditions]. *Efektivna ekonomika*. 2015. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4381>

Bila, L. M. "Spilni i vidminni rysy podatkovykh system krain Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy" [Common and distinctive features of the tax systems of the countries of the European Union and Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 5 (2015): 656-661.

Danylyshyn, B. "Nova derzhavna pidtrymka ahropromyslovoho kompleksu – shliakh v nikudy" [New state support of agriculture – the road to nowhere]. LB.ua. https://lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html

Kendiukhov, O. V. "Radykalne sproshchennia podatkovoi systemy yak stratehichnyi instrument pryskorennia ekonomichnykh protsesiv" [Radical simplification of the tax system as a strategic tool for the acceleration of economic processes]. *Reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy vidpovidno do yevropeiskyykh standartiv*. Irpin: Vyd-vo Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy, 2015. 56-58.

Kozmenko, S. M., and Volkovets, T. V. "Osoblyvosti ekolohichnoho opodatkuvannia v zarubizhnykh krainakh" [Features of

environmental taxation in foreign countries]. *Visnyk SumDU*, no. 1 (2012): 11-18.

Maksymenko, A. V. "Podatkovi reformy ta perspektyvy opodatkuvannia: svitova panorama" [Tax reform and the prospects of taxation: global panorama]. *Ekonomichnyi analiz*. Vol. 24, no. 1 (2016): 51-56.

"Paying Taxes 2016: The global picture" World Bank Group and PwC. 2016. <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes-2016/paying-taxes-2016.pdf>

Pylypchuk, V. P., and Ivasko, I. M. "Stanovlennia ta zastosuvannia prybutkovoho opodatkuvannia u haluzi silskoho hospodarstva v krainakh YeS" [Formation and application of income taxation in the agricultural sector in the EU]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 5 (43) (2013): 237-242.

"Reyting stran - uchastnits Yevro-2016 po VVP na dushu naseleniya: Ukraina na poslednem meste" [The ranking of countries participating in Euro 2016 GDP per capita: Ukraine is in last place]. *Segodnia.ua*. 2016. http://sport.segodnya.ua/tournaments/euro_2016/ratings/rejting-stran-uchastnic-evro-2016-po-vvp-na-dushu-naseleniya-717139.html

Soskin, O. I. "Transformatsiia podatkovoi systemy v konteksti formuvannia suchasnoi ekonomichnoi modeli Ukrainy" [Transformation of tax system in the context of formation of modern economic model of Ukraine]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 3-4 (2010): 7-14.

Tulush, L., and Malinina, N. "Osoblyvosti formuvannia systemy priamoho opodatkuvannia aharnoho sektoru v rozvynutykh krainakh" [Features of formation of system of direct taxation of the agricultural sector in developed countries]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, no. 1 (6) (2012): 124-134.

"Tablitsa stran mira 2016 god (territoriya, naseleniye, VVP)" [Table countries 2016 (territory, population, GDP)]. BlogSeo-Sayt. 2017. <http://seosait.com/state-world-2016-territory-population-gdp/>

Ulianchenko, Yu. O. "Derzhavne rehuliuвання aharnoho rynku v krainakh YeS i SShA: dosvid dlia Ukrainy" [State regulation of the agrarian market in the EU and the USA: experience for Ukraine]. *Derzhavne budivnytstvo*. 2007. <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/5/05.pdf>

Value-Added Taxes in Central and Eastern European Countries. A Comparative Survey and Evaluation OECD, European Union, 1998.